

values inherent to the romantic method, accented the gravitation of artists-romantics to the folk art as source of professional artistic work. Traditions of romantic art influenced on development of Ukrainian music of the second half of XIX of century. Bringing in became the ponderable Ukrainian musical vital sparks to artistic activity of wide layers of population, considerable revival of concerto-carrying out activity, increase of attention to the Ukrainian national and cultural inheritance. Cultural and art, elucidative work in Ukraine of the second half of XIX of century came true in the conditions of ideological pressure from the side of imperial power, functioning aimed at the maximal narrowing in society of Ukrainian and Ukrainian art. Generalizing traditions of the European romantic art, a composer managed to give to Ukrainian romantic music of the bright national coloring. Mykola Lysenko became the author of the first Ukrainian classic pieces of music, prominent musician-teacher, by the leader of choral collectives, organizer of choral concerto trips.

Key words: M. Lysenko, art, romantic culture, music art, choir conducting.

Стаття надійшла до редакції 8.02.2013 р.

Прийнята до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – канд. філософ. наук, доц. Шелупахіна Т. В.

УДК 784.9

А. М. Ковбасюк

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ СПІВАКІВ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ. В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЛЬВІВСЬКОЇ ВОКАЛЬНОЇ ШКОЛИ

Напрями розвитку вокально-педагогічних принципів визначаються як прояви загальних законів розвитку культури етносу конкретного періоду його історії. Ознайомлення з вокальною літературою, дає можливість віддзеркалювати стан вокального виконавства того чи іншого історичного періоду або національної школи, зрозуміти діалектику розвитку вокального мистецтва, зв'язку вокальної техніки з педагогічними принципами. Та все таки педагогічна діяльність співаків-виконавців, їх методичні прийоми та принципи в науковій літературі висвітлені не достатньо.

Аналіз і систематизація особливостей формування української вокальної школи дозволяє уніфікувати ряд існуючих дослідницьких напрямів, що скеровані на різнобічні аспекти розвитку вокального мистецтва. Вони розпорочені у різногалузевих виданнях, які репрезентують: історію (праці М. Варварцева, Б. Гнидя, Т. Михайлової; мемуари видатних співаків тощо); теорію й методику (наукова спадщина М. Єгоричевої, Д. Євтушенка, О. Знаменської, М. Микиші; дослідження

І. Колодуб, Н. Гребенюк, Т. Мадисевої), а також - досвід і сучасні проблеми, представлені у культурологічних працях М. Кондратюка та А. Мокренка; публіцистиці М. Головащенко, М. Кагарлицького, І. Лисенка та ін. матеріалах.

Серед широкого кола праць другої половини ХХ ст. гідні уваги праці В. Антонюк, В. Вотріної, Н. Гребенюк. В цих працях провідною темою є мистецтво академічного та народно-академічного співу.

Метою статті є висвітлити педагогічну діяльність співаків Львівської вокальної школи другої половини ХХ століття, проаналізувати їх методичні прийоми та принципи.

Спрямування магістральних рис вокальної культури здебільшого узгоджується зі стильовими напрямками й специфікою музичного мислення конкретного періоду розвитку музичної культури суспільства.

Звернемось до визначення поняття вокальна «школа». Поняття «школи» як певного мистецького напрямку, як відомо, визначається сукупністю багатьох її представників. Як писав С. Людкевич, підкреслюючи, що напрям і результати навчання сольного співу залежать «головно від дотичного професора, бо кожний досвідчений професор співу має свій питомий «метод» і «школу» [1, с. 261].

Визначення «школи» у вокальному мистецтві може бути визначено як поняття художньо-стилістичне, так і педагогічне. Школа може бути визначеним напрямком у вокальній творчості композитора (стиль музики), у виконавстві (стиль виконання), а в вокальній педагогіці (система, принципи та прийоми навчання) [2, с. 71].

Дуже важливим є конкретизація основних рис будь-якої вокальної школи, шляхом узагальнення досвіду видатних майстрів вокального виконавства та педагогіки, при умові відповідного теоретичного відношення до проблем вокальної школи загалом. Наші наукові розвідки спрямовані на аналіз педагогічних та методичних прийомів і принципів деяких представників Львівської вокальної школи другої половини ХХ ст.

Метод виховання співака-виконавця повинен містити в собі прийоми, направлені на повніше виявлення творчих можливостей і здібностей до співу, а також розвиток цих даних. Все це повинно виходити не тільки з емпірики, але і з науки.

Педагог, володіючи певною вокальною і виконавською культурою, намагається викликати у учня таке уявлення про звук, яке він має сам, такі ж відчуття при співі, такі ж емоції, які випробовував сам. Педагог, таким чином, індукує співацькі прийоми, якими він користувався в своїй співацькій діяльності.

Щоб визначити особливості педагогічної діяльності Львівських вокалістів-педагогів другої половини ХХ століття доцільно проаналізувати їх творчу діяльність, яка мала незаперечний вплив на формування педагогічних навиків вокалістів. Адже, майже кожен з педагогів спочатку формувалася як вокаліст-виконавець оперного та

камерного репертуару. Творча атмосфера, яка панувала на сценах оперних театрів та концертних залів, репертуар який виконувався співаками, колеги по сцені, старше покоління артистів – все це мало вплив на становлення та формування голосу виконавців та їх манери співу, «школи» співу, зокрема.

Серед когорти львівських оперних співаків, які займаються педагогічною діяльністю, одне з почесних місць належить *Марії Яківні Байко* - народній артистці України, лауреату національної премії України ім. Т. Шевченка, професору Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка.

Великий вплив на формування творчої долі співачки мало її оточення: першорядна професура, вокальна школа Соломії Крушельницької, її дух, що витав у стінах консерваторії, навчання співу в Одарки Бандрівської.

Свою творчу діяльність Марія Яківна розпочала у складі тріо сестер Байко. Вони знялася у 9 кіно-телефільмах, записала 12 грамплатівок, 2 компакт-диски, аудіокасети, здійснила фондові записи на радіо. Співачка також багато виступала з найрізноманітнішими сольними концертно-камерними програмами. Природність звукоутворення, рівність усіх регістрів, плинність мелодичного ведення, виконавська свобода - ось основні ознаки співу видатної мисткині.

Усе своє творче життя Марія Байко поєднувала солоспів із педагогічною працею. Від 1959 р. викладає на кафедрі сольного співу. Уже понад 50 років викладає на кафедрі сольного співу Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка. Виховала понад 50 вокалістів. Серед них – народна артистка Л. Кодрашевська, заслужена артистка, солістка Великого театру Г. Черноба, Народна артистка України М. Зубанич, Заслужена артистка України Л. Клопотовська, Заслужена артистка України, лауреат Міжнародних конкурсів Н.Петренко. Своім вихованцям прищеплює любов до камерних творів українських композиторів, а, особливо, – до української народної пісні. Також коротко проаналізуємо творчу та педагогічну діяльність відомої співачки, народної артистки України, професора *Володимири Павлівни Чайки*.

Ази вокального мистецтва В. П. Чайка здобувала у професора П. Кармалюка. Свіжий, світлого тембру, повнозвучний голос співачки, що обіймає повні три октави, дозволяв їй виконувати найрізноманітніший репертуар. У репертуарі співачки – 42 оперних партій.

З 1981р. була запрошена до Львівської державної консерваторії на кафедру сольного співу викладачем. Учительські здібності та оперний досвід В. П. Чайки сформували професійного викладача-вокаліста. Віддаючи свої знання, В. Чайка огортає трепетною любов'ю кожному свого студента. Розуміння та материнська турбота, згуртування класу в

родинному колі викликають взаємні почуття учнів до свого досвідченого й дбайливого педагога.

Серед її випускників багато лауреатів та дипломантів Міжнародних конкурсів: С. Соловей – лауреат Міжнародного конкурсу ім. С. Людкевича в Торонто (Канада), Є. Аудерська – лауреат Міжнародного конкурсу камерних співаків ім. Б. Бартока в Будапешті, М. Рудь – лауреат Міжнародного конкурсу ім. А. Сарі в Новому Сончі (Польща), Н. Кузьменко – лауреат Міжнародного конкурсу ім. Ружицького в м. Глівіце (Польща) і ін.

Ще одним яскравим представником Львівської вокальної школи, що дуже вдало поєднував творчу та педагогічну діяльність є *Володимир Дмитрович Ігнатенко* - народний артист України, професор, лауреат міжнародної премії національної спілки театральних діячів України.

У його творчому доробку понад 70 оперних партій. В. Д. Ігнатенко був самобутнім майстром яскравого темпераменту і глибокої теплоти, вдумливий та оригінальний в своєму творчому баченні кожного образу. Вокал В. Ігнатенка вирізняли драматична експресія, бездоганне фразування, рівне звучання голосу в усіх регістрах.

В. Ігнатенко вів активну концертну діяльність, гастролював в Україні та за її межами. Особливе місце у його численних програмах займали вокальні твори західноукраїнських композиторів.

У 1983 р. Володимира Дмитровича Ігнатенка запросив працювати у Львівську консерваторію видатний співак та педагог П. П. Кармалюк. Від 1992 року Володимир Дмитрович заслужено обіймав посаду завідувачого кафедрою вокалу.

Передусім В. Д. Ігнатенко цінував в студентах людські якості, а відтак володів індивідуальним підходом, що давав не абиякі результати. Безцінні поради власних вчителів М. В. Шелюжка, П. П. Кармалюка, М. І. Торчинського, О. Й. Дарчука, О. М. Карпатського та власний багатий досвід лежали в основі його майстерності. Батьківська любов, відповідальність, турбота за своїх дітей-студентів – це все риси які були притаманні В. Д. Ігнатенку.

На уроках співу В. Ігнатенко був завжди терплячий, не виявляв незадоволення чи роздратування. Своїм студента прищеплював навички справжньої професійної вокальної культури. Серед його вихованців – лауреати та дипломанти міжнародних і всеукраїнських конкурсів вокалістів: Л. Качала, В. Лісковецький, С. Приймак, М. Гаврилко, П. Радейко, Т. Оленич, Н. Данило, Г. Гаврилко, Т. Іванів, М. Корнютяк, А. Блик, Д. Кальмучин.

Чудово володів талантами співака-виконавця та педагога *Ігор Федорович Кушплер* - народний артист України, професор, лауреат Республіканської премії України ім. М. Островського.

Під час навчання у Львівській консерваторії вокальну майстерність шліфував у професорів П. Кармалюка та О. Дарчука.

Працюючи солістом Львівського академічного театру опери та балету ім. І. Франка (тепер - Національний театр опери та балету ім. С.Крушельницької). виконав понад 40 оперних партій. Вів активну концертну діяльність, гастролював за кордоном.

Не менш яскраво він репрезентував себе і в педагогіці. Від 1983 р. працював на вокальній кафедрі Львівської державної консерваторії ім. М. В. Лисенка. Його невичерпна енергія, одержимість роботою, прагнення до безперервного пошуку принесли щедрий ужинок. Серед випускників І. Кушплера 14 лауреатів і дипломантів Міжнародних конкурсів: А. Шкурган - засл. артист України, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка, лауреат 11 Міжнародних конкурсів, З. Кушплер – лауреат трьох Міжнародних конкурсів, М. Загорулько- лауреат двох Міжнародних конкурсів, відомі виконавці О. Сидір, Н. Кулагіна, В. Дейнека, І. Дерда, Г. Кульба, Г. Тітова, В. Дудар, С. Соловій, О. Ситницька, А. Бенюк та інші.

Неодноразово педагог ділився своїм досвідом із зарубіжними колегами, проводив майстер-курси у Німеччині, Польщі.

Людмила Федорівна Божко - народна артистка України, професор, співачка великої музичної обдарованості.

Л. Божко була останньою ученицею великої української співачки З. М. Гайдай. Людмила Федорівна завжди вирізнялася надзвичайною працездатністю, волею, наполегливістю, високопрофесійним ставленням до своєї справи. Була і залишається індивідуальністю – яскравою, сильною і по-справжньому творчою.

Ще одне покликання Людмили Божко – педагогіка. У 1986 році почала викладати спів на кафедрі сольного (академічного) співу Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка (тепер – Львівська національна музична академія ім. М. Лисенка). Нині – завідувач цієї кафедри.

Своїм учням віддає чимало енергії і таланту. Кожен її урок - це пошук істини, нових барв голосу, це щоразу нова сходинка у фаховому зростанні майбутніх співаків. Студенти Л. Ф. Божко завжди вирізнялися грамотним опанування виконуваного твору, добрими технічними навичками, органічністю у передачі сюжетної лінії, кожного створюваного образу романсу чи арії. У цьому відчувається «школа Людмили Божко». Вона прагне розвинути найкращі фахові риси, намагається вникнути у вокальну природу кожного, не нав'язувати безапеляційно своєї точки зору, а сприяти розкриттю власної творчої індивідуальності.

Серед її випускників – лауреат багатьох Міжнародних конкурсів Н. Дацько, лауреат Міжнародних і всеукраїнських конкурсів А. Ковалко, яка працює в оперних театрах Австрії, солістки Львівського театру опери та балету В. Коломіщева, Ю. Лисенко та ін.

Абсолютно очевидно, що різноманіття методів говорить про відсутність у вокальній методиці єдиних точок зору на формування

співака. Вокальне мистецтво – це мистецтво особистості, і першорядну роль у вокально-виконавській діяльності відіграє особистість виконавця. У вокальному мистецтві особистість виступає не тільки як виконавець, а і як інтерпретатор, здатний творчо усвідомлювати авторський текст, перетворювати нотні звуки на звуки голосу та надавати їм художньої змістовності [3, с. 26]. Саме спосіб самовираження визначає мету і завдання реалізації вокальних образів. У такому втіленні кожен новий твір набуває особливої вокально-художньої та естетичної цінності.

Отже, аналізуючи педагогічну та творчу діяльність вокалістів-педагогів Львівської вокальної школи другої половини ХХ ст. ми простежуємо те, що у вони звертали увагу на:

- мову вокально-виконавського мистецтва, що має свої закономірності існування й розвитку;
- особливий спосіб узагальнення – загальний інтерпретаторський план вокального твору будується через індивідуально-особистісне відчуття співака;
- використання «вокально-художньої уяви» (при формуванні вокально-технічних та вокально-виконавських навичок);
- якісне визначення та дотримання форми твору у всіх її виявах.

Список використаної літератури

1. Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи // С. Людкевич ; упор., ред., перекл., бібліограф. З. Штундер. – Львів : Дивоцвіт, 2000. – С. 261. **2. Антонюк В.** Українська вокальна школа: етнокультурологічний аспект: монографія / В. Антонюк. – Вид. друге, переробл. і доповн. – К. : Українська ідея, 2001. – 144 с. **3. Дмитрієв Л.** Основи вокальної методики / Л. Дмитрієв. – М. : Музика, 1963. **4. Швачко Т.** Вокальна школа: Традиції і сучасність / Т. Швачко . – Ж. : Музика, 1983. – №2. – С. 28-29.

Ковбасюк А. М. Педагогічна діяльність співаків другої половини ХХ ст. в контексті розвитку Львівської вокальної школи

У статті розглядається творча та педагогічна діяльність співаків Львівської вокальної школи другої половини ХХ століття.

Ключові слова: педагогічна діяльність, вокальна школа, методичні принципи.

Ковбасюк А. М. Педагогическая деятельность певцов второй половины ХХ в. в контексте развития Львовской вокальной школы

В статье рассматривается творческая и педагогическая деятельность певцов Львовской вокальной школы второй половины ХХ века.

Ключевые слова: педагогическая деятельность, вокальная школа, методические принципы.

Kovbasyuk A. M. Educational Activities Singers of the Late XX Century in the Context of Lviv Vocal School

Areas of vocal pedagogical principles are defined as manifestations of the general laws of cultural development of ethnic specific period of its history. Introduction to vocal literature enables reflect the state of the vocal performance of a particular historical period or national school, understand the dialectics of vocal art, communication, vocal technique with pedagogical principles. Yet in educational activities singers, performers and their instructional techniques and principles covered in the scientific literature is not enough. Referrals main features of vocal culture largely consistent with stylistic directions and specific musical thinking a specific period of development of musical culture. Very important is the specification of the main features of any vocal school, by summarizing the experience of great masters of vocal performance and pedagogy, subject to appropriate theoretical relevance to vocal school in general. Our research focused on intelligence analysis and pedagogical techniques and principles of some representatives of Lviv vocal school of the second half of the twentieth century. It is obvious that a variety of methods suggests lack in vocal technique common viewpoints on the formation of the singer. Vocal art - the art of personality, and a key role in the performance of vocal and plays personality performer. In the vocal art of personality is not only a singer but also as an interpreter capable of creatively realize the author's text, convert musical sounds to the sounds of voice and give them artistic contents. It is a way of expression defines the purpose and objectives of vocal patterns. In this embodiment, each new work is particularly vocal and artistic and aesthetic value.

Key words: educational activities, vocal school, methodological principles.

Стаття надійшла до редакції 21.02.2013 р.

Прийнята до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – канд. пед. наук, доц. Жигаль З. М.

УДК 741/76 (477) (09)“1950/1989”

О. І. Павлова

**РОЗВИТОК ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА НА ТЕРЕНАХ
УКРАЇНИ У 50-Х-80-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ**

Наприкінці 50-х років розпочався новий етап розвитку українського образотворчого мистецтва. Жорстокий ідеологічний тиск на творчість митців дещо послабився. І хоча дотримання “принципу соціалістичного реалізму” залишалося обов’язковим для радянських художників, його тісні межі розширилися. В образотворчому мистецтві